

8. European Guidelines on ethics and conduct for public prosecutors. Budapest, May, 29–31, 2005. 4 p. URL: <https://rm.coe.int/conference-of-prosecutors-general-of-europe-6th-session-organised-by-t/16807204b5>.
9. Petrov S. Requirements for the ethical conduct of prosecutors: European experience for Ukraine. *National law journal: theory and practice*. 2015. № 8. P. 20–24.
10. On Prosecutor's office : The law of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
11. On principles of prevention and combating discrimination in Ukraine : The law of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>.
12. On preventing corruption : The law of Ukraine dated 14.10.2014 № 1700–VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
13. The code of professional ethics and conduct of prosecutors by April 27, 2017. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/vskonpp17.html?_m=publications.

УДК 347.91

ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ ЯК НОВИЙ РІВЕНЬ ДОСТУПУ ДО СУДУ

ELECTRONIC JUDGE AS A NEW LEVEL OF ACCESS TO THE COURT

Кібець В.О., к.ю.н., заслужений юрист України,
начальник територіального управління

Державна судова адміністрація України в Сумській області

Стаття присвячена дослідженню електронного правосуддя як нового рівня доступу до суду. Здійснено аналіз історії запровадження проекту електронного суду, сьогоденного стану роботи системи електронного судочинства. Визначено переваги функціонування електронного суду. Окреслено перспективи розвитку електронного правосуддя в подальшому.

Ключові слова: електронний суд, е-демократія, Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, правосуддя, суд.

Статья посвящена исследованию электронного правосудия как нового уровня доступа к суду. Проанализированы история внедрения проекта электронного суда, сегодняшнее состояние работы системы электронного судопроизводства. Определены преимущества функционирования электронного суда, перспективы развития электронного правосудия в дальнейшем.

Ключевые слова: электронный суд, Единая судебная информационно-телекоммуникационная система, правосудие, е-демократия, суд.

The article is devoted to the study of e-justice as a new level of access to the court. It is noted that the electronic court is a system by which it is possible to electronically send documents to court, to exchange information between the court and the participant in the trial. An analysis of the history of the implementation of the E-Court project has been carried out. Thus, in 2013, the Order of the State Judicial Administration "On the implementation of the project on the exchange of electronic documents between the court and participants in the trial" introduced a procedure for the exchange of electronic documents in the part of the submission of procedural documents by the courting electronic forming parallel with the documents in paper form. It is determined that the first stage of the work of the electronic justice system is registration. It is noted that the implementation of the draft e-court program involves two stages: electronic documentation in parallel with the paper and the complete transfer of the court document to the electronic form. On the basis of familiarization with foreign experience, it was concluded that electronic justice is an alternative to traditional legal proceedings. The present state of the electronic justice system is analyzed. The advantages of the functioning of the electronic court are determined. The prospects for developing e-justice in the future are outlined.

Key words: electronic court, Uniform judicial information and telecommunication system, justice, e-democracy, court.

Новим рівнем доступу до суду в рамках судової реформи є проект електронного правосуддя. Запровадження підсистеми електронного суду передбачено процесуальним законодавством, Положенням про автоматизовану систему документообігу суду, а також він є складником (модулем) майбутньої Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Отже, актуальність даної статті зумовлена необхідністю покращення взаємодії судів із державними органами й установами, збільшення ступеня прозорості системи правосуддя, потребою популяризації означеного проекту електронного судочинства як складника електронної демократії.

Передумовою практичного застосування електронного судочинства в Україні стало вивчення та дослідження одного з напрямів інформаційно-комунікаційних технологій. Такі науковці, як Ю.С. Атаманова, О.В. Бринцев, А.П. Гетьман, К.В. Єфремова, В.С. Мілаш та інші, зверталися до проблематики електронного правосуддя, викладаючи своє бачення стосовно недоліків і переваг цього проекту, з метою його багатостороннього вивчення й аналізу.

Метою статті є дослідження перспектив запровадження та майбутньої реалізації проекту електронного правосуддя, розкриття його значення для забезпечення ефективності судочинства.

Одним зі способів покращення доступу до правосуддя є Електронний суд. На сьогодні цей проект запущено в роботу, окремі його елементи активно працюють вже не перший рік, хоча не всі обізнані щодо його можливостей.

Електронний суд – це електронний доступ до правосуддя. Це система, за допомогою якої можна в електронному вигляді надсилати документи до суду, здійснювати обмін інформацією між судом та учасником судового процесу.

Водночас підсистема «Електронний суд» є одним із модулів Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, функціонування якої передбачено Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. [1].

Наступний етап нашого дослідження полягає у вивченні історії запровадження вищезгаданого проекту. Так, наказом Державної судової адміністрації України від 31 травня 2013 р. № 72 «Про реалізацію проекту щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу» запроваджено порядок щодо обміну електронними документами в частині надсилання судом процесуальних документів в електронному вигляді, водночас це відбуватиметься паралельно з використанням документів у паперовому вигляді.

У червні 2013 р. наказом Державної судової адміністрації України № 73 для пілотних судів затверджено Порядок надсилання учасникам судового процесу (кримінального провадження) текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень [2]. Пілотний проект успішно себе зарекомендував, що дозволило вже з вересня 2013 р. втілити ідею надсилання SMS-повісток учасникам судового процесу в усіх місцевих та апеляційних судах відповідно до наказу Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2013 р. № 119 [3].

Наказом Державної судової адміністрації України від 7 листопада 2016 р. № 227 затверджено Тимчасовий регламент надсилання судом електронних документів учасникам судового процесу, кримінального провадження [4] та скасовано наказ № 72 від 31 травня 2013 р.

Уже в березні 2017 р. вирішено провести дослідну експлуатацію підсистеми «Електронний суд» у 7 пілотних судах, а пізніше, у травні 2017 р., список пілотних судів розширився до 18.

Нарешті, наказом Державної судової адміністрації України від 22 грудня 2018 р. № 628 «Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних судах» [5] запроваджено тестовий режим у всіх місцевих та апеляційних судах.

Щодо основних етапів роботи системи електронного правосуддя зазначимо таке. Першим етапом є реєстрація. Для цього особі необхідно мати електронно-цифровий підпис, за допомогою якого надалі відбудеться авторизація в Електронному суді. Електронний цифровий підпис можна отримати в акредитованому центрі сертифікації ключів (наприклад, в органах Державної фіскальної служби України) або згенерувати самостійно (наприклад, у системі «Приват-24»). Реєстрація передбачає створення облікового запису в системі mail.gov.ua, для чого необхідно заповнити відповідну реєстраційну форму.

Однак взаємодія із судом інтернетом – це тільки один зі складників упровадження електронного суду. Не менше значення має можливість обміну з іншими реєстрами та системами.

Обов'язкова реєстрація офіційних електронних адрес в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі передбачена для адвокатів, нотаріусів, приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів, державних органів, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки [6].

Інтеграція з іншими державними реєстрами забезпечить можливість автоматизованої взаємодії з Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою й іншими автоматизованими системами, пришвидшить формування документів у справі. Наприклад, лише введенням коду ЄДРПОУ підприємство одразу зможе отримати повідомлення від суду. Оптимізація обміну інформацією зробить судовий розгляд максимально оперативним та зручним.

З метою забезпечення такого обміну Державна судова адміністрація України та Міністерство юстиції України підписали спільний «Меморандум про співпрацю та обмін інформацією». Мін'юст є держателем більше 20 реєстрів, отже, даний Меморандум надасть можливість доступу до них, зокрема, до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Державного реєстру обтяжених рухомого майна тощо [7].

Зауважимо, що під час звернення до суду особа заповнює шаблон документа, за необхідності приєднує до заяви додатки. Електронний документ, сформований автоматично та скріплений електронним цифровим підписом, надсилається до суду.

Законом України «Про електронні довірчі послуги» визначено, що основними реквізитами електронного

документа є наявність електронного підпису та позначка часу (дата створення електронного документа). Саме ці два критерії є визначальними та посвідчують справжність електронного документа [8].

Реєстрація таких документів здійснюється за загальними правилами реєстрації вхідної кореспонденції. У день надходження всі документи, надіслані до суду, підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі. На офіційні електронні адреси учасників судового процесу судом надсилаються процесуальні документи зі справи, судові повістки тощо.

У п. 8 модуля «ЄДРСР» Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему вказано, що оригінали та копії судових рішень учасникам справи не видаються, а лише надсилаються в електронному вигляді [9]. Проте в цьому можна вбачати порушення процесуальних прав учасників судового процесу.

Ще в одному розділі Електронного суду – «Довіреності» – можна підготувати електронну довіреність на ім'я іншого користувача, уповноваживши його на вчинення окремих дій, наприклад, ознайомлення з документами, створення заяви та підписання такої заяви своїм електронним цифровим підписом і надсилання її до суду. За необхідності передбачена також опція передоручення. Окрім цього, для допомоги користувачам модуля «Електронний суд» передбачена служба підтримки, доступна на офіційному порталі «Судова влада України», де в режимі онлайн спеціалісти допоможуть оперативно вирішити проблемні питання.

Отже, втілення проекту Електронного суду передбачає два етапи – спочатку ведення електронної документації паралельно з паперовою, пізніше – повне переведення документообігу суду в електронну форму.

Нова редакція процесуальних кодексів (Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України) передбачає розгляд справи за матеріалами судової справи в електронній формі. Процесуальні та інші документи, що подані до суду в паперовій формі, повинні бути переведені в електронну форму не пізніше трьох днів із дня їх надходження та долучені до матеріалів електронної судової справи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему [9].

Крім того, із дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи до Закону України «Про судовий збір» вносяться зміни щодо встановлення коефіцієнта 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору – у разі подання документів до суду в електронній формі [10].

У результаті вивчення закордонного досвіду впровадження електронного суду переконалися в тому, що електронне судочинство визнане зручною, економною й ефективною альтернативою традиційному судочинству. Німеччина, Великобританія, Литва, Норвегія, Польща, Австралія, Сполучені Штати Америки – ось неповний перелік країн, де вже давно оцінили переваги даного проекту. Найбільш ефективною електронною системою електронного судочинства розвинута в Сінгапурі, де взагалі не використовуються документи в паперовому вигляді, а процесуальний документообіг цілком переведено в електронний формат. Водночас судова реформа Сінгапуру розпочалася ще у 90-х рр. минулого сторіччя, здійснивши важливі кроки для ефективного функціонування судочинства, одним із них стало введення електронної системи звернень до суду.

Електронне правосуддя як один з елементів електронної демократії та судову владу як ключовий компонент демократії зазначала К.В. Єфремова. Реформування судочинства передбачає поєднання суспільно-політичних тен-

денцій із сучасним економічним середовищем та новітніми інформаційними технологіями. Усунення недоліків та проблем згаданого проекту автор вбачає в розробленні та впровадженні комплексної державної політики у сфері правового регулювання цієї галузі відносин, зазначає симбіоз права, економіки і техніки [11].

Про суд майбутнього писав О.В. Бринцев, пропонуючи «змінити парадигму процесу» та сконструювати принципово нову ідеальну модель судочинства. Автор вважає, що система стимулювання розробників програмних (апаратних) продуктів повинна орієнтувати їх на підтримання передусім інтересів приватних осіб – на противагу державним. Також ідеться про необхідність запровадження чітких і зрозумілих алгоритмів електронного сервісу тощо [12].

Запровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яке заплановано на 1 березня 2019 р., відтерміноване. Проте система Електронного суду працює в тестовому режимі та набирає все більшу кількість прихильників серед громадськості та професіоналів.

Отже, переваги проекту електронного суду очевидні – це скорочення витрат державного бюджету на поштові відправлення в судах, економія часу учасників процесу на подачу (пересилання) документів та витрат на подачу документів в паперовому вигляді, зменшення часу на оброблення значного обсягу інформації, а також можливість постійного доступу користувачів до всіх матеріалів справи. Україна має всі шанси для подальшого розвитку та реформування системи судоустрою, для створення е-демократії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402–VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
2. Про реалізацію пілотного проекту щодо надсилання судами SMS-повідомлень учасникам судового процесу (кримінального провадження) : наказ Державної судової адміністрації України від 1 червня 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0073750-13>.
3. Про реалізацію проекту щодо надсилання судами SMS-повідомлень учасникам судового процесу (кримінального провадження) у місцевих та апеляційних загальних судах : наказ Державної судової адміністрації України від 20 вересня 2013 р. № 119. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0119750-13>.
4. Про затвердження Тимчасового регламенту надсилання судом електронних документів учасникам судового процесу, кримінального провадження : наказ Державної судової адміністрації України від 7 листопада 2016 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0227750-16>.
5. Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних судах : наказ Державної судової адміністрації України від 22 грудня 2013 р. № 628. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/628_18.pdf.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № № 40–41, 42. Ст. 492.
7. Міністерство юстиції та Державна судова адміністрація підписали Меморандум щодо обміну інформацією між реєстрами. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/ministerstvo-yustitsii-ta-derjavna-sudova-administratsiya-pidpisali-memorandum-schodo-obminu-informatsiyu-mij-reestrami>.
8. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2155–VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 400.
9. Про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему : проект положення. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/134856-proekt-polozhennya-pro-yesist-dokument>.
10. Про судовий збір : Закон України від 8 липня 2011 р. № 3674–VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2012 р. № 14. Ст. 87.
11. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет : монографія / А. Гетьман та ін. URL: http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Yefremova/4_3.pdf.
12. Бринцев О.В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи : монографія. Харків : Право, 2016. URL: <https://hr.arbitr.gov.ua/userfiles/bryncsev07122016.pdf>.